

ספרות-צבאית כעזר להדרכה - כיצד?

רס"נ מיכאל פייקס

פי מפות, תרשימים ותצלומי-אוויר, ככל שניתן להשיגם. על-גבי משטח זה נערכים דמיי הכוחות, כפי שנערכו לקרב שבו ידובר. לאחר "עריכה" ראשונית זו, משמיע כל אחד מן הכוחות הפועלים את "סיפור הפתיחה" — על-ידי הקראת הפקודות שקיבל. כך מתברר לכל קהל החניכים, המצב הקונקרטי בטרם, "קרב". השלב הבא בהצגה זו הנו "הצגת הקרב עצמו", מנקודת מבטו של כל אחד מן הצדדים. בשביל להקל על החניכים, וכן בכדי להפיק את מירב התועלת, יש לחלק את הסיפור — או "הצגת הקרב" — לשלבים. בכל אחד מן השלבים מספר כל צד וצד את סיפורו תוך-כדי הסתייעות בדמייים שעל-גבי שולחן-החול. בסיומו של כל שלב עורכים ניתוח וסיכום של המאורעות שנתרחשו, מבהירים ומבררים בדיוק את כל הסיבות והגורמים להפתחות המסוימת של אותו קרב, לומדים עד לפרטים את כל הגורמים החיצוניים והפנימיים שהשפיעו על התפתחות המאורעות — וכן שוקלים כל גורם כזה, ולו גם הפעוט ביותר, על-פי ערכו הממשי. סיכומי-ביניים אלה מהווים שלבים-מכניים לסיכום הסופי של "הצגת קרב" כזו — ומהם ומן הסיכום הסופי ניתן להפיק את הלקחים והמסקנות בהם אנו מעוניינים. הניתוחים יקוימו בהשתתפות החניכים; והסיכומים — על-ידי המדריך המנחה.

יתרונה של שיטה זו נעוץ בכך שהיא מקנה לנו אפשרות מצוינת להבליט בצורה חד-חד וברורה כל גורם משפיע

הספרות המקצועית, הנה כלי-עזר רב חשיבות לגבי כל בעל מקצוע. עיון וקריאה בספרות המקצועית הנם בבחינת מפתח ועזר להתפתחות המחשבה, להרחבת האופקים והידע בכל מקצוע. שהוא. הנחה זו — כוחה יפה אף לגבי איש-הצבא. העיון והקריאה בספרות הצבאית על כל סוגיה, ובעיקר בזו העוסקת בשחזור קרבות ומערכות, הנם לגבי איש-הצבא בבחינת קניית נסיון משל אחרים, והזדמנות להפקת לקחים רבי-ערך (ועל כך — עיון ברשימתי הקודמת, "מערכות" ק"מ).

אך האם תפסה ספרות-צבאית מקצועית זו אצלנו את מקומה הראוי לה? אף הקורא בה — קורא לרוב על-מנת להרחיב את "השכלתו הכללית", ולמען הנאתו הפרטית. יתר על כן; חסרה הדרכה והכונה בקריאה זו, ואף אין כל שימוש מכוון וממצה במסגרת הקורסים וההשתלמויות הנערכים בצה"ל. וזאת — על אף האפשרויות הקיימות לשימוש בספרות-צבאית מקצועית זו. לשם הדגמה הייתי רוצה לעמוד כאן על אחת מהן, הנראית לי כיעילה ותכליתית מאוד מבחינה מיתודית, שיטה המאפשרת למצות מספרות זו, את מירב הלקחים וה-

נסיון. שיטה זו מתבססת על הצגת קטע מתוך הספרות, המתאר קרב בתיאור חי. את ההצגה יש לערוך בפני קבוצת חניכים באופן שיאפשר להם לעקוב אחר כל מהלכו של ה"קרב". כך תנתן ביד החניכים האפשרות להפיק בכל שלב ו- שלב את הלקחים כפי שהם באים בו לידי ביטוי. הצגת סיפור-הקרב צריכה להיע-

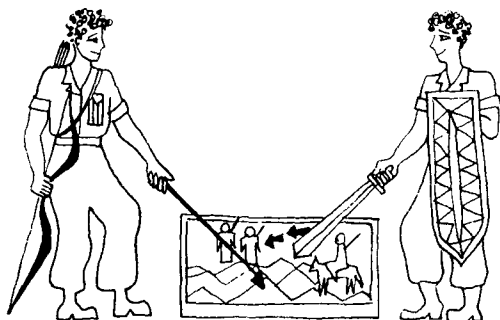
שות על-ידי שניים, או יותר, מן המדריכים — אשר כל אחד מהם מיצג כוח, או חלקו של כוח, הפועל במערכה זו. הצגה כזו אפשר שתיערך בצורה הבאה:

שדה-הקרב ייבנה על-גבי שולחן-חול, שיוכן מראש על-

קוראי "מערכות" וזכרים כוראי את מאמרו הקודם של רס"נ מ. פייקס, "נסיון-קרבות על-השבון הזולת". במאמר ההוא הציג את הנתח-היסודי שלו: שאין אנו משתמשים כראוי באוצרות הטמונים בספרות-הצבאית העשירה, זו של העבר וזו של ההווה, המתארת אירועי-קרב ומצבי-מלחמה — אוצרות שניתן לשאוב מהם להסברת סוגיות-לחימה רבות, ואף להצגתן ולהמחשתן. כרקע להצגת הנתח זה שימשה לו סקירה על ספרו של גנ"ר-ג. ס.ל.א. מרשל "הנהגה ומיצר-היסורים". הפעם מדגים בעל-המאמר אחדות מאפשרויות ההמחשה הנראות לו — אך שמורות אתו גם גרסאות אחרות בשימוש בספרות-צבאית, אשר עליהן עוד יעמוד ודאי בהזדמנות אחרת. המערכת מעוניינת בהגבות הקוראים על מחשבותיו של המחבר — הן ביחס למגמה הכללית, הן באשר להצעות הקונקרטיות.

במהלכו של קרב, ולהציגו כנקודת-מוקד של סיפור-הקרב. שכן החומר העומד לרשותנו הנו כמעט בלתי-מוגבל. יש בידינו שחזורי קרבות אשר בהם בולט, דוקא, גורם האדם-הלוחם — ולעומתם סיפורי-קרבות המורים מהי חשיבותה של, למשל, תחזוקה-יעילה; וכן עוד נושאים רבים ושונים.

על התוצאות-הסופיות של הקרב. הזדהותם של המאזינים עם הכוחות הלוחמים תוך כדי „הצגה“ מעין זו מאפשרת הצגת גורמים רבי-ערך, שאינם יכולים לבוא על ביטויים המלא ככל הדרוש בתרגיל-טקטי-ללא-גייסות רגיל או בהרצאה. לדוגמה אזכיר רק את גורם המוראל, או גורם ההעזה האישית. בתרגיל-טקטי-ללא-גייסות או בהרצאה ניתנים הדברים רק בצורה אובייקטיבית — ובשל כך אינם זוכים למלוא ההערכה

שהנם ראויים לה. לעומת זאת, בשיטה המוצעת מוסטת נקודת-הראות של החניך, וגישתו נעשית הרבה יותר סובייקטיבית; וכתוצאה מהזהרותו עם צד זה או אחר, ניתנת לו האפשרות לעמוד על מלוא ערכם הממשי של הגורמים הקשורים באדם.

יתר על כל אלה, היחס הרציני והאמון מצד החניכים לגבי סיפור-קרב שנותרה בפועל ובעל תוצאות קיימות, גדולים יותר מאשר לגבי תיאור חד-צדדי או הרצאה כלשהי; ופירושו של דבר — אף יחס רציני ומעמיק יותר. אל הנושא שמדובר בו.

כמובן ששיטת הדרכה כזו, וניצולה של הספרות-הצבאית למטרות אלה, מחייבות עבודת הכנה יסודית מאוד. בראש ובראשונה יש לברר מתוך האוצר העצום העומד לרשותנו את קטעי הספרות המתאימים: הן מבחינת הרמה הצבאית של החניכים, והן מבחינת הנושא הרצוי (לדוגמה: לקורס מ"כים, בנושא מנהיגות, פרק העוסק בתיאור לחימת כיתה, המבליט במיוחד תכונות מנהיגות של מפקד כיתה הפועלת באחד מן הכוחות הלוחמים). אחרי שנמצא הקטע צריך לעבדו בצורה המתאימה. עיבוד זה כולל: הכנת שולחן-חול, חלוקה ברורה של סיפור-הפתיחה וסיפור-המעשה לצדדים הפועלים, וחלוקה נוספת לשלבי מהלך-הקרב. אחרי חלוקה זו ל„אורך ולרוחב“ צריך לציין את הלקחים והמסקנות שיבואו בסיכומי הביניים ובסיכום הכולל, וכן את השאלות המנחות לדיון. כן יש להכין לכל „הצגה“ כזו אבזרים נוספים בהתאם לכל קטע — כגון צילומי-השטח, מפות, קטעי-ספרות אינפורמטיביים הדגים ברקע ובתנאים של כל אחד מן הצדדים הלוחמים, ציודם וכד'. לדעתי, אין להשאיר עיבוד זה ליחידות עצמן, שכן מרבית היחידות לא תוכל לעמוד במשימה זו הדורשת ידע ועבודה רבה. אם יוחלט על השימוש בשיטה זו, יהא על מה"ד או על גורם אחר להכין את מרבית החומר הבסיסי — כך שאפשר יהיה ל„הציגו“ מבלי שיהיה צורך בעיבודים נוספים. בתיק כזה יש לכלול: מפות, תרשימים ותצלומי-אוויר שיאפשרו בניה מדויקת של שולחן-חול; סיפור-הקרב לאחר חלוקתו ל„אורך ולרוחב“; הנחיות לדיון; את

אביא, איפוא, דוגמה או שתיים בשביל להבהיר את דברי. שחזורו של הקרב בין דוד וגלית (שמ' א', פרק י"ז) — אפילו בקווים כלליים — מציג בבירור את ערכו המכריע של הלוחם-הבודד על מכלול תכונותיו האישיות: אומץ לב, תושיה, בחירת אמצעי הלחימה הנכון (העדפת המקל וחלוקי האבנים על מדי-הקרב שהציע לו שאול) ושליטה מירבית בנשק זה של לוחם-בודד — כל אלה חברו יחד והביאו לנצחון מזהיר במסיבות שנראו כ„אבודות מראש“. הדוגמה הבאה שברצוני להביאה מעמידה אותנו שוב על חשיבותו המרובה של הפרט הלוחם, שיקוליו ומעשיו, ואף צידו האיש. סיפור-קרב זה מובא הפעם מספרות-העולם; הוא לקוח מן הספר הראשון של אנאבאסיס לכסנופון. בסוף הספר הראשון בפרק 8 מספר כסנופון על הקרב המכריע בין צבאו השכיר של כורש ובין צבאותיו של המלך הפרסי, אחיו, ארתפכרסס. קרב זה, שבו גברו כוחותיו של כורש וכמעט הביסו את צבאותיו העדיפים של ארתפכרסס, בעיקר בשל איכותם הגבוהה יותר של השכירים היוניים של כורש, נסתיים במפתח ניצחת של צבאות כורש — בשל התערבותו הפזיזה שלא-לצורך ושיקוליו הנמהרים והאי-פולסיביים של כורש עצמו, שהיה בדרך-כלל מצביא שקול ונבון (ע"פ עדותו של כסנופון).

במערכה זו הגיע כורש לעמדת יתרון-מוחלט ואף החל במרדף אחר הצבא הפרסי הנסוג. בראש שלוש-מאות פרשים דלק אחר הצבא הפרסי, בידעו כי המלך ארתפכרסס נמצא במרכז מערך הצבא הפרסי, ומשהגיע לקרבת מקום הימצאו של אחיו, לא שלט ברוחו ונכנס עמו לתגרה מיותרת בה נפצע בראשו פצעי-מות. כסנופון מעלה את הטענה שפציעתו באה לו משום שבניגוד לנהוג בצבא היוני נלחם ללא קסדה לראשו. שיקולים אימפולסיביים של שעת-רתחה הם שהכריעו את גורל המערכה והשליטה באימפריה כולה.

נראה לי שדי בשתי דוגמאות קיצוניות אלה בשביל להסביר מה רב ערכו של עור-לימוד זה, ואלו אוצרות בלומים טמונים בספרות-הצבאית. המסקנות המשתמעות מכל לקח-קרבות כזה — יפות בכל עת ובכל מקום.

רב ערכו של שימוש כזה בספרות-הצבאית מבחינה דידקטית. סיפור-הקרב, המשוחזר על כל שלבי התפתחותו באמצעות יותר מאשר מרצה אחד, מכניס מתח ועירנות, המקילים על הקליטה ועל העיקוב אחר כל אחד משלבי הפעולה. סיכומי הביניים מדרבנים למחשבה עצמאית רציפה של כל אחד מן המאזינים ומכריחים אותו לשקול לעצמו את מלוא חשיבותו וטיבו של כל פרט ופרט בסיפור, ואף את משקלו והשפעתו

למטרה זו. אשר לדחף לקריאת ספרות כזו, הרי הענין שנעורר בחניכים עלידי הצגה והבהרה מחודשים של קטעים שהנם בבחינת „אבן שאין לה הופכין“, יתכן שיעורר בלבם רצון להמשיך ולהתמיד בקריאת חומר ספרותי דומה.

הדוגמאות שנבחרו לצורך מאמר זה, נבחרו במתכון מתוך ספרות מופרת וידועה לכל קורא. אלה הם קטעי ספרות צבאית הנלמדים ברוב בתי-הספר הצבאיים, ואף הכלליים, בארצות אירופה. כן נבחרו הם על-מנת להבהיר מה ניתן עוד לעשות בחומר הנראה לכולנו ברור, מופר וידוע ואשר כבר נתמצה כביכול עד תומו — וכן על-מנת להקל על הקורא ולהמנע מהסברי רקע ומצב נרחבים, אשר היו מסרבלים את כל המאמר ומונעים ראיה ברורה של הנקודה העיקרית. מדוגמאות אלה הושם הדגש על לקחים הניתנים להפקה בעזרת דיבור בלבד. אולם עיקר השימוש בשיטה זו (ובמיוחד — לרמות שעד קורס מ"פ ועד בכלל) מיועד לדוגמאות הדורשות, לצורך הפקת הלקחים, יותר מאשר מלל בלבד (שולחן-חול, דמיים וכיו"ב).

כל עזרי-האימון הנוספים, בהתאם לדרישות המיוחדות המורצות על-ידי כל קטע כזה, כרוזות, תמונות מוקרנות וכיו"ב יהיו, ללא ספק, עזר רב.

שיטה מוצעת זו איננה מיוחדת להדרכה צבאית ואף אין בה משום חידוש, הרי זו שיטה כללית בחינוך, לפיה עובדים במוסדות חינוך רבים בארץ ובעולם, ואשר הוכיחה את עצמה כיעילה. שכן משתמשת היא במרבית האמצעים החיוניים העומדים לרשותנו ובעזרתם מדרבנת היא את התלמידים למחשבה עצמאית. ועוד שני יתרונות גדולים לה, שהנם טובים לגבי כל ספרות מקצועית וחינוכית המוגשת בצורה דומה. המדובר בהקניית שיטות הניתוח של טקסט נקרא, והדחף לקריאה נוספת — שני גורמים ראשונים-במעלה בהתפתחות המחשבתית (מקצועית וכללית) של כל אדם.

כל טקסט צבאי המטפל בשחזור קרב, המוצג ומנותח בצורה זו שבה דנתי, נותן בידו של החניך המאזין מפתח ושיטה לניתוח ובירור טקסטים דומים ולהפקה עצמאית של לקחים. שכן, ניתנים בידו הכלים המחשבתיים והרגשיים הדרושים לו

בצולם החמוץ

צמד-אחים ממציאים אמריקניים מציע פתרון לבעיות ההגנה הנ"ט לכוחות מוצנחים: טנק שמשקלו 5 טון, נושא טילים נ"ט וכן מקלע-כבד להגנתו העצמית. מענין במיוחד מצב גופו של הנהג, הדומה לזה של נהג ה„ציפטיין“ הבריטי. טנק כזה יהיה מוטס ונישא הליקופטר, ואולי אף מוצנח.

טנק-מוטס

של

המחר ?

